

TIPOLOJIAREN

— JOERA—

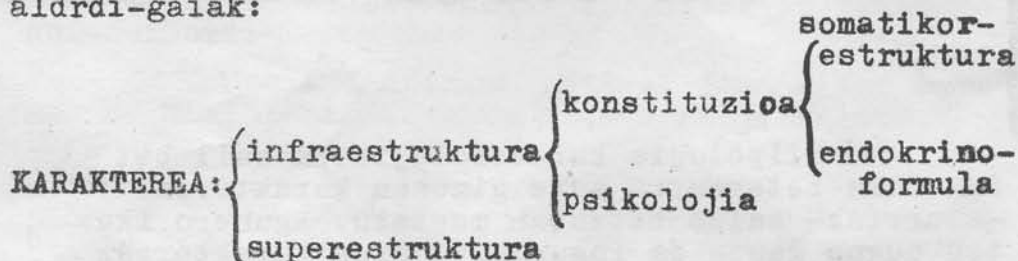
— ARAZOKIA

Tipologia karaterolojiaren sail bat da. Bere betebearra auxe:gizonen karaktereak -aiurriak- saldo batzutan muetatu. Egunero ikusten dugun gauza da inguruko guzien karaktereak desberdiñak dirana. Ezin bi berdiñak arkitu. Bestaldetik ordea egunero nabaitzen dugu au ere: alegia aiurri askok alkarrekiko antza ba-daramatela eta anztasun au oiñarri, karaktere oiek danak saldo batean bildu genezazkela. Saldo bakoi-tza tipo bat litzake; tipo orren izenean jarriko genituzke bertan sartu ditzakegun karaktere partikularrak.

Agirian dago arriskua: saldoketa ori zuzen egiteko karatereak ondo ezagutu bear genituzke. Or dago baña koxka... Izan ere aiurri askok alde batetik alkarren arteko antz aundia daramate, bestetik oso desberdiñak agertzen zaizkigu. Uztartu egingo al ditugu ala ez? Batzuk baietz, bestek ezetz, saldoketa ori egiteko zein neurri edo kriterio artu kontu. Ona emen tipolojiaren eginbearrik lenengoena: kriterio objetibo bat arkitu, orren bidez karaktereak bear bezela tipotan muetatzeko. Ez gera oraindik ortara iritxi.

Orregatik joera asko arkitzen ditugu tipologian, kriterio desberdin batek eragiñak.

Edozein karakterean bi osogai, bi alderdi bezela arkituko ditugu: berezkoa bat, infraestruktura -tenperamentua- eta kanpotik erantsia bestea: superestruktura -gizarteak, edukazioak etab. erantsia. Tenperamentua, bakoitzak jaiotzatik dakarren izaera da, bai soñez bai gogoz. Beraz bi alderdi berezitu bear ditugu temperamentuan: konstituzioa -soñ-aldea- eta psikologia -gogoaldea. Konstituzio itzaren esanaia ez da oraindik ondo argitu, baña besterik gabe auxe esan genezake: bi elementu dauzkala, kausa ta efektu bailira: endokrino-formula -barne-iñoskunak-, somatikor estruktura -soñ-egitama-. Begirada batean ikusi ditzazun ona eskema batean aiurria osatzen duten aldrdi-gaiak:

Osogai eta alderdi auetako bakoitza artu diteke karakteren saldoketa egiteko kriterioztat. Artu ere egin dira.

Sigaud ek -Prantzi'ko joerakoa- superestruktura oiñarritzat artuaz egin zun bere tipologia. Gure gorputzean lau anatomí-sistema arkitzen ditugu: zilbor-este sistema, birika-sistema, kirio-sistema ta giar-sistema-. Sistema bakoitzak auzogiro egoki bat bear du azi ta indartu dedin: janari-auzogiroa, atmosfera-auzogiroa, gizarte ta jakintz-auzogiroa, ibilladi askoko auzogiro fisiskoa. Ambiente auetako bakoitzak, besteen neurria pasatzen dunean, gizon-mueta, tipo berezi bat sortuko du: zilbor-tipoa, birika-tipoa, kirio-tipoa ta giar-tipoa.

Tipo auek somatikorrak -soñ-aldekoak- dira. Corman en morfopsikolojiak zerbait egin du somatikor tipo auen alderdi psikikorra argitaratzeko,

surrekoak ez baizuten alderdi au landu.

Garbi agertzen da Sigaud^o en tipolojiak superestruktura, auzogiroa kriteriotzat artu duna. Sigaud beraren itzak dira: "Gizonaren zozkoa -soin-konstituzioa- inguruan daukan auzogiroak moldeatu du". "Zozkoa, inguratzen dun auzogiroaren dirdira besterik ezin diteke."

Kretschmer^o ek -Alemani^o ko joerakoa- soñ-egitama artzen du kriteriotzat. Gizon guzien gorputzak, egitama kriterio, iru tipotakoak agertzen zaizkigu: leptosomikorrek -gorputz meak-, piknikorrek -lodikote koipetsuak-, atletikorrek -zozkotsuak-. Tipo auk somatikorrek dira. Kretschmer^o ek psikikor alderdia ere landu zun. Psikiatra zan eta psikiatriatik datoz bere tipo psikikorrek. Kraepelin eta Bleuler psikiatrak gogo-gaxotasunetan bi joera auk berezitu zituzten: ezkizofrenia -adimenaren erdibitzea- eta ziklofrenia -adimenaren boladakeria-. Kretschmer^o en ustez bi gaxotasun era oiek joera normalen geiegikeri bat edo ditezke. Au dala-ta gizonen karaktereak bitan banatzen ditu: ezkizotimikorrek -gogo-erdibituzkoak- eta ziklotimikorrek -gogo boladakikoak-. Ezkizotimikor eta ziklotimikor tasun ori geiegitzen danean gaxotasunera irixten gera. Au da Kretschmer^o en ustegoa.

Zerikusirik ba al dute somatikor ta psikikor tipoak? Kretschmer^o ek lokarriren bat arkitu nai izan zun. Arkitu al zun? Auxe agertzen da garbi: ezkizotimikortasuna leptosomikortasunarekin alkartzen da ondo; ziklotimikortasuna piknikortasunarekin. Atletikortasuna? Eskizotimikortasunarekin obeto. Ez al dirudi gizona, gorputz-anima, batasun oso bat danezkero, somatikor tipo bakotzari psikikor bat egokitu bear litzaiekela?

Pende^o k -Italia^o ko joerakoa- endokrino-sistema artu du kriteriotzat. Bere lau tipoak izen auk daramazkite: lonjilineo astenikorra -aundi ta indargea-, lonjilineo estenikorra -aundi ta indartsua-, brebilineo astenikorra -txiki ta indargea-, brebilineo estenikorra -txiki ta indartsua-. Ikusten dugunez muetaketa au ere gorputzaren forma eta indarrari begira egiña dago. Pende^o ren ustegoa ikastean askotan agertzen zaiguna da au: gizonaren morfoloji, fisioloji, ta psikolojiak batasun bat osatzen dute. Beraz, gizon baten aiurria ezagutu

nai dugunean ezin gindezke soñ-formari bakarrik begiratzuz gelditu; arreta berdiñarekin aztertu bear ditugu fisioloji ta psikolojia ere. Ortara koxe, gizona bere batasun osoan arturik, bear bezela ezagutu genezan, jaioterazi zun Pende k "biotipoloji" deritzaion jakintz berri bat.

Pende k soñ-estruktura alderdia etzun ainbeste landu. Italia ko De Giovanni ta Viola famatuak eman zizkigunetik artu zitun bearrezko zitzazkion gaiak. Pende ren tipoen izenak De Giovanni ta Viola ren erakutsiak dizkigute, andik artuak bai daude. Pende k egin zuna tipo morfologikor oien fisioloji ta psikoloji alderdia aztertzea. Psikolojia etzun metodo berezirik erabili, lendikakoak baizik. Pende ren lanak fisioloji aldera joan ziran. Ezagungarri asko jarri zizkigun agirian barne-iñoskunak gure karakterearekin zekaten zerikusia aupatzean. Endokrino-tipoak oso ondo aztertu zitun. Pauso aundia eman zun Pende k karakterearen estudiorako endokrinolojia sartu zanean; oraindik iñor eman ez dun bezelakoa noski. Luzaro itzegiten du Pende k len aipa ditudan lau tipo oietako bakoitzari egokitzen zaizkion endokrino-tipoen berri emanaz. Ez dut Pende ren tipolojia zeatz agertzeko asmorik lantxo onetan eta aundiorkiñakin naikoa dugu.

Karakterearen gogo alderdiari bakarrik begiratzuz muetaketa bikain bat eman zigun Heymas ek. Onen tipo psikikoren berri emanaz luze idatzi zun "Norbit" ek "YAKIN"en lenengo zenbakian. Ez diot ezer erantsiko an esanari.

Sigaud, Kretschmer eta Pende ren tipoen orraze-itxura ez dut eman etzan ori nere asmoa ta. Bakar-bakarrik iru eskola famatu oien joera agertu baizik.

Orain galde gindezke: ezin arkitu al diteke beste kriterioren bat sakonagotik asita gizonen ayurria esplikatu dezakeanik? Baietz uste dut. Ba-dut beste batean Sheldon jaunaren tipoloji berria zabalzteko asmoa, sakonago dijoala bai dirudit.

Beste arazotxo bati ere erabaki ederra ematen dio Sheldon ek. Orainarte tipoak mugarri batzuk bezela begiratu oi izan dira. Esate baterako Kretschmer en muetaketan dauzkagun piknikor,

leptosomikor eta atletikorrak tipo ideal batzuk dira. Tipo oetzaz ematen diran deskripzioekin oso-osoan egokitu ditekenez ez dugu arkituko gure inguruko gizonen artean. Auetako batzuk piknikortasunera egingo dute, bestek leptosomikortasunera; izango dira atletikortasunera urrertzen diranak ere. Baño bat bakarrik ere ez oieta-ko batekin egokituko danik.

Ortik aspalditako susmo au: alegia, tipoaz itzegin bearrez osogaiaz, radikalaz edo itzegitea obe ote litzaken. Radikala izan ere ez da tipoa. Tipoa radikalez osotua dago. Benetako tipo guzietan radikal berak sartuko lirake osogai, baño tipo batzutan radikal batzuk indar aundiago lukete besteak baiño eta radikalen aunditze edo txikitze orrek banakatu egingo lituzke tipo guziak. Kretschmer berak esaten du: "Nere iru tipoak, gizonen artean ematen diran tipo-mailletan, mugan arkitzen dira; benetan mugarri dira.

Ori ezingo dugu esan Sheldon'en tipoez, itz au eman badezaieket, tipoak baño radikalak esatea obe bailitzake. Radikal auen gora-berakin errex esplikatuko ditugu gizonen artean eman oi diran karaktere guziak.

Ayestaran dar Xabin

Arantzazu'ko teologu